



*Bitig Türkoloji Araştırmaları Dergisi, Bahar 2023 / 2: 25-33.*

## **Mustafa Kutlu'nun "Kötü Bülbül"ü ile Oscar Wilde'ın "Bülbül ile Gül" Hikâyelerinin Mukayesesi**

**Hande PEKER ALTUN\***

**Öz:** Mukayeseli Edebiyat ulusların birbirlerine ilgi duyması sonucu ortaya çıkmış, iki ya da daha fazla eserin benzerlik ve farklılık bakımından karşılaştırıldığı bir bilim dalıdır. Mukayeseli Edebiyatın alt başlıklarından olan metinlerarasılık ise bir metne başka metinlerden parçalar katılmasıdır. Bu bağlamda, gül ve bülbül temasını eserlerinde farklı biçimlerde ele alan Mustafa Kutlu'nun Kötü Bülbül'ü ile Oscar Wilde'm Bülbül ile Gül hikâyeleri mukayese edilmiştir. Binlerce yıllık bir geleneğin temsili gül ile bülbülün; farklı ırk ve kültürden, biri Doğulu diğeri Batılı iki yazarıda yaşatıldığı görülmüştür.

**Anahtar Kelimeler:** Mustafa Kutlu, Kötü Bülbül, Oscar Wilde, Bülbül ile Gül, mukayeseli edebiyat

### **Comparison of Mustafa Kutlu's "Bad Nightingale" and Oscar Wilde's "The Nightingale and the Rose" Stories**

**Abstract:** Comparative Literature is a discipline, that has emerged as a result of nations' interest in each other, in which two or more works are compared in terms of their similarities and differences. Intertextuality, one of the subcategory of Comparative Literature, involves incorporating fragments from other texts into a given text. In this context, a comparison has been made between Mustafa Kutlu's "Bad Nightingale" and Oscar Wilde's "The Nightingale and the Rose", both of which explore the theme of the rose and nightingale in different ways within their works. The rose and the nightingale are the representations of a tradition dating back thousands of years; it is observed that it has been kept alive by two writers from different races and cultures, one from the East and the other from the West.

**Keywords:** Mustafa Kutlu, Bad Nightingale, Oscar Wilde, The Nightingale and the Rose, comparative literature

*Bilindi derd-i dili bülbülün figânından  
Gülün başındaki sevda bilinmedi gitti  
(Şeref Hanım)*

---

\* Doktora öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı (Türkiye). E- Posta: hande.peker@hbv.edu.tr / ORCID ID: 0000-0002-5885-3298

## Giriş

Doğumu ve ölümü ânında yalnız olan insan, hayat yolculuğunda diğer insanlarla ilişki kuran sosyal bir canlıdır. Toplumun yegâne unsuru olan bireyin bu gerçeği bizzat toplumun kendisi için de geçerlidir. Toplumlar ve milletler birbirleriyle ilişki içindedir. Bu, o toplumun ekonomik gelişimi yanında sosyal ve kültürel gelişimi adına da gereklidir. Hiçbir cemiyet yoktur ki diğer cemiyetlerle temas kurmaksızın ilerleme kaydetmiş olsun. Emel Kefeli, kendisinden zengin kültür ve medeniyetlerle karşılaşmayan ve bunlardan yararlanmayan medeniyetlerin gelişmesinin mümkün olmadığını; Sümer, Mısır, Yunan, Latin ve İslam medeniyetleri gibi büyük medeniyetlerin de bir öncekilerden bir şeylerden alarak ve kendisinden sonra gelenlere bir şeyler vererek devam ettiklerini ifade eder (Kefeli, 2000: 7). Dolayısıyla mukayese, toplumların ve milletlerin birbirlerini tanımalarında son derece önemlidir.

Milletlerin ve toplumların birbirlerini algılamalarında edebiyatın etkisi yadsınamaz. Bir eseri başka bir eserle mukayese etme fikri, ulusların diğer uluslara ilgi duyması sonucunda çok eskiden beri var olmuştur. İki ya da daha fazla eserin incelenmesinin yapıldığı Mukayeseli Edebiyat ise, farklı kültürler arasındaki münasebetleri, ulusların edebî eserlerde birbirlerinden ne gibi izler barındırdığını, içerik ve biçim bakımından benzerlik ve farklılıkların neler olduğunu tahlil eden bir disiplindir. Farklı toplumlara ait edebî eserlerde yapılacak mukayese sonucunda ortaya çıkan veriler, Goethe tarafından dile getirilen dünya edebiyatının (weltliteratur) oluşmasını sağlayacaktır (Cihangir, 2020: 330).

Mukayeseli edebiyatın ortaya çıkışı sebeplerinden diğeri de bir milletin kendi edebiyatını milletler ötesine taşıyarak tanıtmak ve geliştirmek istemesi, mukayese ettiği milletin edebiyatı hakkında bilgilenmesi ve böylelikle kendi edebiyatının dünyadaki konumunu da belirlemesidir. Edebiyatların karşılıklı olarak tanınması, gelişmeyi ve ilerlemeyi ve herhangi bir esere eleştirel yaklaşabilmeyi de sağlayacaktır. Tespit edilen benzerlikler ve farklılıklar, yapılan analizler ve eleştiriler edebiyata estetik bir tavır da kazandıracaktır (Erkurt, 2022; 153).

Kültürlerarası etkileşimi, kültürlerin birbirlerinde bıraktıkları izleri Mesut Tekşan şöyle ifade etmektedir:

“Bütün kültürlerin, dillerin hatta dinlerin birbirlerinden etkilendiklerini ve birbirlerinin içinde belli izler ve daha genel anlamda izlekler olarak sürüp gittiğini söylemek mümkündür. İnsanoğlu ilk gün kültür adına, sanat adına hatta bilim adına ne üretmişse birbirlerinden aldıklarını geliştirerek, genişleterek, zenginleştirerek yapmıştır” (Tekşan, 2011: xiii).

Mesut Tekşan'ın ifade ettiği etkileşim mukayeseli edebiyat bağlamında da önem arz etmektedir. Bu disiplinin görevi bir yazarın farklı eserlerden alımladıklarıyla yaptığı yeni keşifleri, oluşturduğu yeni ve özgün terkipleri ve metinlerin hem dilsel hem edebî gelişimlerinin tespitini sağlamaktır (Sakallı, 2014; 165).

Mukayeseli edebiyat biliminin önemli alt başlıklarından biri de metinlerarasılıktır. Metinlerarasılığın, bütüncül bir yapıya kavuşturulması amacıyla bir edebî metnin dokusuna hem edebiyat alanından hem de başka alanlardan metin parçalarının katılması şeklinde tanımlı yapılabilir (Akalin, 2011; 1667). Metinlerarasılık eski- yeni düşüncesine kapılmaksızın yazarlar ve eserler arasında bağ oluşturur. Yazar, metninde dilediği malzemeyi kullanma özgürlüğüne sahiptir. Örneğin modern bir metinde

Antik Çağ'a ait içerik kullanılabilir. Bunu dilediği şekilde, açık veya örtük göndermelerle veya dönüştürmelerle yapabilir. Her metnin, bilinçli veya bilinçsiz metinlerarasılık bağlamında ilişki içinde ve bağlantılı olduğunu Muhlise Coşkun Ögeyik, her metin doğası gereği başka metinlerle veya dış dünyadaki bildik olgularla ilişki içindedir. Bu bağlamda metinlerarasılık metnin kaçınılmazıdır ve o metnin dokusudur, cümleleriyle ifade eder (Ögeyik, 2008; 6). İlişkinin bilinçsiz olması durumu, yazarın bilinçaltında bulunan okuduklarına dair izlerin, meydana getirdiği esere istemsiz yansımalarıdır. Bilinçli yapılan metinlerarasılık ise, yazarın metnine bir başka metni istemli olarak dahil etmesidir.

Metinlerarası alışverişte 'verici' ve 'alıcı' konumunda iki eserden söz edilebilir. Yani her eser bir sonraki için hazırlayıcı ve kendisinden yararlanılması gereken kaynak metin durumundadır. Bu şekilde oluşan zincirleme bir aktarımla aslında her metin kendinden önceki başka bir metinden meydana gelir (Bulut, 2018; 7). Böylelikle eskimiş, unutulmuş geçmişe ait temalar, edebî içerikler yazarın yaptığı gönderme ve dönüşümlerle ölümsüzleşir. Metinlerarası alışveriş metne derinlik, canlılık ve süreklilik katar. Metinlerdeki bu ilişkiyi tespit etmek, okurun hazır bulunuşuyla mümkündür. Hiç şüphesiz alımlayıcı pozisyonundaki okur çoğunlukla satır aralarına serpiştirilmiş aktarımları ayırt edebilmek için belli bir okuma sürecinden geçmiş, alt yapısı sağlam, dikkatli ve entelektüel olmalıdır (Aktulum, 2000; 190).

Metinlerarasılık kavramını Batı eleştirisine kazandıran isim Julia Kristeva, her metnin alıntılamalardan oluşan bir mozaik olduğunu ve yine her metnin bir başka metinden oluşan transformasyon olduğunu söyler (Ekiz, 2007; 124). Bu çalışmaya konu olan Mustafa Kutlu'nun Kötü Bülbül hikayesi ile Oscar Wilde'ın Bülbül ile Gül hikayelerinin de bu yapıda olduğu söylenebilir. Söz konusu öykülerin bu doğrultuda incelenmesi, eserlerin metinlerarası yapısını açığa çıkaracak ve eserlerin anlamlandırılmasına katkı sağlayacaktır. İki hikayedeki dikkat çeken, öne çıkan, mozaik'in can alıcı parçası gül ve bülbül mazmunudur. Bu iki eserin mukayesesine geçmeden önce klasikleşmiş gül ve bülbül kavramlarına değinmek yerinde olacaktır.

### **Gül ü Bülbül**

Mitolojide eski Yunanlıların güzellik tanrıçası Aphrodite'in doğuşu sırasında vücudundan akan köpüklerden oluştuğuna inanılan gülün üzerine Hint, Eski Suriye ve Mısır'da da efsaneler bulunmaktadır. Roma döneminde aşk ve neşe çiçeği sayılan gül, Hristiyanlığın ilk çağlarında Hz. İsa'nın sembolü olmuştur (Yılmaz, 1973; 382-383). İslami kültürde de gülün yeri önemlidir. Dini günlerde ve törenlerde gül suyu ikram edilmesi, Klasik Türk şiirinde Hz. Muhammed'in saçının, yanağının güle, kokusunun gül kokusuna, ağzının gül goncasına ve boyunun gül fidanına benzetilmesi bu öneme işaret eder. Bülbülün de dini inanışta yeri kutsaldır. Rivayete göre Nemrut tarafından ateşe atılan Hz. İbrahim'in önünde saf bağlayan, onunla kendisini ateşe atan kuşlardan biri de bülbüldür. Bu hareketi sebebiyle Tanrı bülbülü ödüllendirir ve ona isimlerinin hepsini öğretir. Ve bülbül dünyanın sonuna dek gönüllere ferahlık veren sesiyle Tanrı'nın isimlerini şakır (Ceylan, 2007; 64).

Klasik Türk şiirinde gül ve bülbül münasebeti en sık işlenen konulardan biridir. İnsana ait belki de en güzel duygu olan aşk, bu ikiliyle sembolleşmiştir. Birçok divanda, binlerce beyitte bülbülün güle olan aşkı anlatılmıştır. Edebiyatımızda gül

bülbül temsiline ilk kullanımı Feridüddin Attar'ın Mantıku't- Tayr eserinde görülmektedir. Eserde Hüdhüd, diğer kuşları, kuşların padişahı Simurg'u aramak için kendisine eşlik etmelerini ister. Kuşların hepsi de onunla gitmek isterler, ama her birinin kendine özgü bir bahanesi vardır. Bülbül'ün bahanesi ise şöyledir: "Ben, gülün aşkına öylesine daldım ki kendimi bile tamamıyla kaybettim... Bir bülbülün Simurg'a gitmeye (sevmeye) gücü yetmez ki... Bülbüle bir gül sevdası yeter..." (Dore, 2014; 21). Baş kahramanları gül ve bülbül olan, bu isimle anılan müstakil eserler de kaleme alınmıştır. Bunun ilk örneği Feridüddin Attar'ın Husrevname (Gül ü Hüsvrev/ Gül ü Hüsmüz)'ü ile yine Attar'a ithaf edilen Bülbülname'dir. Anadolu'da bu tarzda yazılmış ilk eser ise Mevlâna Celaleddin Rumi'ye ithaf edilen aynı isimli küçük mesnevidir. Bir diğer Bülbülname de Rifai'ye aittir. Gül ü Bülbül adıyla yazılan ilk eser Vahidi'nindir. Devamında, bu isimle en meşhur olan eser Fazli'den gelir. Fazli'nin Gül ü Bülbül'ünü Müniri'nin Gülşen-i Ebrar'ı, Bakai ve Gazi Giray Kırımı'nin Gül ü Bülbül'leri, Fuadi'nin Bülbüliyye'si, Esad Efendi'nin Bülbülname'si izler. Hayati'nin Gül ü Bülbül adlı mensur bir şiiri vardır. Agah Osman Paşa ve Yenişehirli Avni'nin de Bülbülname'leri bulunmaktadır (Tanç, 2009; 973-974). Divan Edebiyatının önde gelen şairlerinden Fuzuli, Baki ve Şeyhülislam Yahya da Divan'larında gül bülbül temasına yer vermişlerdir.

Türk kültüründe gül ve bülbül temasının önemi bu temayla tespit edilen 22 eserin olmasından anlaşılabilir. Yazılı veya sözlü, Gül ü Bülbül, Bülbül Gül, Bülbülname, Bülbüliyye, Güşen-i Ebrar ve Maden-i Esrar, Muhabbetname ve Mihnetkam, Kızıl Gülüm gibi çeşitli isimlendirmelerle ortak bir geleneğin varlığını sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Bunlardan Kızıl Gülüm Uygur Türklerine ait çobanlık yapan Bülbül'ün Kızıl Gül'e olan aşkını anlatan aşk ve kahramanlık konulu manzum ve mensur kısımlardan oluşan bir halk hikayesidir. Horasanlı şair Mevlâna Ruhi-i Barizi'nin Bülbül ile Gül Münazarası adlı eseri gül ile bülbül arasında yaşananları anlatır. (Bakırcı, 2015; 49-50).

Farsçada gol- bolbol veya gul- bulbul Türkçede gül- bülbül kullanımları düşünüldüğünde iki sözcüğün uyumları fark edilmektedir. Şiirde bu kadar yer bulmaları şüphesiz, semantik bakımdan kulağa hoş gelmelerine de bağlıdır. Başka dillerde de benzer uyumlu sözcüklerin birlikte kullanıldığı görülmektedir. Almandaki herz- schmerz (kalp- acı) sözcüklerinin kafiyelenmesi de tıpkı gül- bülbül gibidir (Dore, 2014; 21).

Gül ve bülbül hikayelerinin kaynağı ortak bir motife dayanmaktadır. Öyle ki gülün ilk yaratıldığında soluk renkli bir çiçek olduğuna inanılır. Güle delicesine âşık olan bülbül, onun açtığını görebilmek için dikenlerine aldırmaksızın dallarına konar, günler ve geceler boyu şakır. Gül ise ona hiç aldırış etmez. Günlerce devam eden bu ötüş sonunda bülbül mecalsiz kalır, göğsünü gülün dikenlerine batırıp kanatır. O canından olurken akan kanı güle kırmızı rengini verir. Aşk uğruna akan bu kan gülün gönülleri süsleyen renginin sebebidir.

Bu rivayetin menşeinin İran Edebiyatı olduğu muhtemeldir. Arap Edebiyatı'na da İran etkisiyle geçmiştir. Bu edebiyatlar Kuzey Afrika ve oradan da Sicilya yoluyla İspanya'ya yayılmış İran ve Arap şiirine özgü motifleri de beraberinde götürmüştür. Avrupa'da Doğu edebiyatına ait bir temaya Fransız romansı *Le Roman de la Rose* (Gülün Romanı)'da rastlanılır (Tanç, 2009; 974). Bu romans Fazli'nin Gül ü Bülbül'üne olan benzerliğiyle dikkat çeker. İki eser arasındaki farklılık, Fazli'nin

eserinde tasavvufi bir yorum varken, *Gülün Romanı*'nda beşerî aşk ve şövalyelik işlenir.

Avrupa Edebiyatlarında da İran ve Türk Edebiyatlarında da gül kusursuz güzelliğın, maşukun; bülbül ise sadakatli, çilekeş aşığın sembolüdür. Batı'da Homeros, Aiskhylos ve Kallimakhos'tan beri aşkını sesiyle şakıyarak dile getiren bülbül işlenmektedir. Alman Edebiyatında bülbül kadını, aşkı ve ölümü temsil eder. İngiliz Edebiyatında bülbül Orta Çağ'dan beri romantizmi, aşkı ve şövalyeliği temsilen şiirlere konu olmuştur.

### **Mustafa Kutlu'nun Gül ü Bülbülü**

Genel olarak gül ile bülbül hikayeleri alegoriktir. Tasavvufi anlamlar da taşıyan bu hikayelerde geleneksel halk hikayelerinde olduğu gibi muhayyel bir aşk anlatılır. Bülbül aşık, gül ise maşuktur. Bülbül gülü görür görmez ona âşık olur, gece gündüz acıyla öter. Halk hikayesi geleneği bozulmaz ve bu aşk hiçbir zaman vuslatla sonuçlanmaz, bülbül aşk uğrunda canından olur.

Gelenekteki gül ve bülbülden beslenen "Kötü Bülbül" hikayesinde Mustafa Kutlu daha önce denenmemişi dener ve geleneği yıkar. Hikâye baba bülbülün görüntüsüne dair betimlemeyle başlar: "Çektiği ıstırapla göz altlarında mor halkalar belirmiş, sesine çatlak bir parazit bulaşmış, yüzü kırışmış, tüyleri yer yer dökülmüş baba bülbül vaktinden önce ihtiyar olmanın verdiği yeis ile oğluna eğildi." (Kutlu, 2011; 57). Bu tahlilde ıstırap ve yeis kelimeleriyle, vaktinden önce ihtiyarlamak durumu dikkat çekicidir. Devamında baba bülbülün söylediği şu cümle ise geleneğin çatırdamaya başladığının ilk sinyalıdır: "Aşka inanma." (Kutlu, 2011; 57). Binlerce yıldır aşk uğruna feryad ü figan eden, göğsünü dikenlere yaslayıp kanını akıtan ve sonunda canından olan bülbül oğluna aşka inanmama öğüdü vermektedir.

Oğul bülbül babasıyla meyhanede bulunmanın verdiği toylukla hareket eder. Babasını taklide çalışır. Baba bülbülün aklından geçenler onun nesli için alışılmışın dışındadır: "Bu işe bir son vermek lazım. Nedir ulan bu bülbül neslinin çektiği. Asırlardır süren bu acı, bu kanlı gözyaşları. Bu gece bu iş bitecek. Kesin bitecek." (Kutlu, 2011; 57). "Bu iş" ten kastın ne olduğu okuyucuya söylenmez ve burada merak unsuru oluşturulur. Bir süre sonra baba bülbül "İşi çözdüm, hadi kalk." (Kutlu, 2011; 58). Meyhaneden çıkarırken çalan türkü sezdirme unsuru olarak okuyucunun karşına çıkmaktadır: "Arabaya sen bin/ Faytona ben/ Anasını sen al/ Kızını da ben" (Kutlu, 2011; 58). Baba bülbülün bir planı vardır ve bu plan da okuyucuya söylenmez ve ikinci merak unsuru olarak belirir. Bir bağ kenarına gelen baba ve oğul bülbül bir kayaya konup gagalarını bilemeye başlarlar. Bu esnada baba bülbül oğluna "anaç ve gonca" gülleri işaret eder. İki de gündüz güneşinden bitap düşmüş, kendilerinden geçmiştir. Bir zaman sonra baba bülbülün bir işaretiyle kendisi ana gülün sapına, oğul gonca gülün gövdesine saldırırlar. Güller gövdelerinden ayrılır, baba ana gülü oğul goncayı alıp gecenin karanlığında gökyüzünde kaybolurlar.

Kutlu, iç içe hikâye tekniğiyle iç hikâyeyi burada bitirir ve kendisi konuşmaya başlar:

"Çok çok eski tarihlerde kaleme alınmış olan bu hikâyenin adı 'Bülbülün İntikamı'dır. Yazılması, basılması, satılması yasak olduğundan zamanla unutulmuş, ortadan yok olmuştur.

Ama bilirsiniz ki ‘yokluk’ bir mertebedir ki ona ulaşmak her babayığidin harcı değildir.

Bu fakire nasip oldu.” (Kutlu, 2011; 59).

Edebî olarak orijinal bir eser olan “Kötü Bülbül” hikayesi ilk olarak ismindeki ‘kötü’ sıfatıyla alışılmamış bir durumla karşılaştıracağını hissettirmektedir. Cefakâr, itaatkâr, çileli aşık rolündeki bülbül burada bu duygularından azade, daha basit bir tanımlamayla belirir. Aşk derdiyle durmadan ötmesine rağmen sesinin şelale gibi akmasıyla bilinirken Kutlu onun “sesine çatlak bir parazit” bulaştığını, dolayısıyla rahatsız edici olduğunu söylemektedir. Bu nitelikler gelenekten gelen bülbülle bağdaşmamaktadır. Burada tanıdığımız bülbül “kötü” olmasıyla değil yazgısını değiştirmesiyle farklılaşır, tipten karaktere evrilir. Bülbül neslinin de talihi değişecektir. Yüzyıllardır güle olan aşkını güzel ötüşüyle dile getiren, dikenî onu kanatsa da kavuşmayı, mutlu olmayı hayalinden dahi geçirmeyen bülbül, Kötü Bülbül’de rızası dışında ve ona olan aşkını dahi söylemeden gülü kaçıır. Kavuşma bir tarafın isteğinin dışında, hoyratça gerçekleşir. Nitekim bu “bülbülün İntikamı” dır.

Çerçeve hikayeyle yazarın sesinin duyulduğu hikâyenin son cümleleri bu hikâyenin birtakım otoriteler tarafından yasaklandığını, böylelikle unutulup yok olduğunu söylemektedir. Böylelikle kalıplaşmış gül ve bülbül mazmunu kendini korumuş, ondan beslenen şairler de bu gelenekten yoksun kalmamışlardır. Bitirirken “yokluk mertebesi” nden bahsedilerek tasavvufî bir gönderme de yapılmıştır.

### **Oscar Wilde’ın Bülbül ile Gül’ü**

Bülbül ile Gül, Oscar Wilde’ın Mutlu Prens ve Diğer Hikayeler kitabında yer almaktadır. Hikâye sevdiği kıza kırmızı güller götürmek isteyen gençle başlar. Gencin bu isteğini yapraklar arasında gizlenmiş bülbül işitir ve meraka kapılır, gence kulak verir. Mevsimi olmadığından açmış bir kırmızı gül bulamayan genç aşık kederlenir ve buna şahit olan bülbül bu aşk için duyulan bu kederden memnun olur. Çünkü bu onun gerçek bir âşık olduğuna delalettir. Kırmızı bir gül verdiği takdirde onunla gün ışığına değin sevdiği kız dans edecektir:

“Kırmızı bir gül getirebilirim ona sarılabileceğim. Başını omzuma yaslayacak ve ellerimiz birbirine kenetlenecek. Oysa benim bahçemde hiç kırmızı gül yok. Bu yüzden sevdiğim benimle ilgilenmeyecek. Benden yüz çevirip gidecek. Tek başıma durup onu izleyeceğim. Kalbim çok yaralanacak.” (Wilde, 2017; 32).

Genç aşğın sözlerini işiten bülbül bu durumdan daha da memnun olur. Onun gerçek bir âşık olduğuna kanaat getirmiştir. İçinde bulunduğu ruh haliyle aşkın tanımını yapar:

“Aşk gerçekten de çok güzel bir şey. Zümrütlerden bile değerli, opallerden daha eşsiz. Ne inciler ne paha biçilemez kırmızı taşlar satın alabilir aşkı... Pazar yerlerinde bulunacak bir şey değil o. Ne değer biçilebilir ona ne de tüccarlardan satın alınabilir.” (Wilde, 2017; 32).

Aşk karşısında tepkisiz kalamayan bülbül, gence vermek üzere gül aramaya başlar. Bir gül ağacı görür, dallarına konar. Ona bir gül verirse en güzel şarkısıyla karşılık vereceğini söyler. Gül ağacı güllerinin beyaz olduğunu dile getirir, kırmızı güller veren ağacın yerini tarif eder. Bu ağaca gelen bülbül, ona da kırmızı bir gül vermesi karşılığında en güzel şarkısını şakiyacağını söyler. Gül ağacı güllerinin sarı olduğunu başka bir gül ağacının kırmızı güller verdiğini ifade eder. Hiç beklemeden ona uçan

bülbül sonunda aradığını bulur. İsteğini bu ağaca da tekrarlayan bülbül, gül ağacından dallarının fırtınada kırıldığı, goncalarına ayaz vurduğu, bu yıl hiç gül vermeyeceği yanıtını alır. Aradığı kırmızı gülü bulmanın bir yolu olup olmadığını soran bülbüle gül şu yanıtı verir:

"Eğer gerçekten kırmızı bir güle sahip olmak istiyorsan onu kendin yapmalısın. Ay doğduğunda şarkılarını şakıyarak kalbinin kanıyla gülü boyamalısın. Kalbini gülün dikenine vermelisin. O diken kalbini delip geçmeli. Gece boyunca şarkılar sakımalısın bana. Kırmızı can suyun damarlarıma sızıp akmalı." (Wilde; 2017, 36).

Aşkın hayattan daha değerli olduğuna inanan bülbül gülün isteğini yerine getirecektir. Genç aşğın yanına uçar, ona kırmızı gülüne kavuşacağı haberini verir. Yalnız tek bir isteği vardır, genç gerçek bir âşık olacak, sonsuza kadar aşkına sadık kalacaktır.

Ay doğduğunda bülbül gül ağacının dalına konar, göğsünü şişirip kalbini gülün dikenine yaslar ve gece boyunca şarkılar söylemeye başlar. Her şakımasında diken biraz daha derine batar fakat bülbül susmaz. Nihayetinde bülbülün canı çekildikçe ağacın ince dallarından birinde bir gül açılmaya başlar. Önceleri solgun bir vaziyette olan gül bülbülün kalbini biraz daha dikene batırmasıyla "gelinin dudağını öpen toy bir damadın yüzünde açan kırmızılıklar gibi" (Wilde, 2017; 39). kızırır.

Gül ağacı; "Bak, görüyor musun? Gül tamamlandı sonunda. Kırmızı bir gülün var artık." (Wilde, 2017; 41). dese de bülbül göğsündeki dikenle yerde cansız yatmaktadır.

Genç aşık ertesi gün penceresinin altında kırmızı gülü görür. Sevdiği kıza vermek üzere gider fakat kız onu geri çevirir, gülü almaz. Hayal kırıklığına uğrayan genç elindeki gülü yere fırlatır ve bülbülün uğruna can verdiği gülün üzerinden bir at arabasının tekerleği geçer. Bülbülün ondan sonsuza dek gerçek bir âşık olmasını istediği genç aşka küser.

### **Eserlerin Mukayesesi**

Mustafa Kutlu'nun "Kötü Bülbül" ünde baba bülbül ve oğlunun dallarından kopardıkları güllerle göğe uçup gitmeleriyle iç hikâye bittikten sonra anlatıcı üst kurmacayla konuşmaya başlamaktadır. Öykünün çok eski tarihlerde yazıldığını, adının "Bülbül"ün İntikamı" olduğunu ve yayımlanmasının yasaklandığını söylemesiyle öyküde çerçeve düzeyine geçilmiştir. Burada yazar kendini iyice belli ederek "yokluk" üzerine tasavvufi mesaj içeren ifadelerine ek olarak anlatıcı- yazarın "yokluk bilgisi bu fakire nasip oldu." şeklinde kendisiyle iftihar ile öykü tamamlanır.

Oscar Wilde'ın "Bülbül ile Gül" hikâyesinde de üst kurmacayla iç içe iki hikâye anlatılmıştır. Bunlardan ilki genç aşık ile sevdiği kız, ikincisi bülbül ile güldür.

İki hikâye de alegoriktir.

"Kötü Bülbül" de öykünün olay zamanı, bülbüllerin meyhanede içki içtikleri gecenin ilerleyen saatlerinden başlayıp anaç ve gonca gülü dallarından koparıp gökyüzünde kayboldukları diğer akşama kadarki süreçtir. Aynı şekilde Bülbül ile Gül'de de bir günlük zaman dilimi anlatılır. Bir sabah genç kız için kırmızı gül bulmak isteyen genç, ertesi gün bülbülün yaptığı fedakârlıktan habersiz isteğine kavuşur.

“Kötü Bülbül” de meyhane ve bağ kenarı olmak üzere iki mekân görülürken, Bülbül ile Gül tümüyle açık mekânda geçmektedir.

Kutlu, hikâyenin ismine aldığı “kötü” sıfatıyla, Doğu kültüründe her daim cefa çeken, mazlum, kaderine sadık bülbülü harekete geçen, karşı koyan, yazgısını kabullenmeyen bir duruma getirmesiyle, rızası olmadan gülü dalından koparıp vuslat gerçekleştirmesiyle gelenekli edebiyatın bülbül ve gül mazmununu yıkıma uğratmıştır. Wilde ise; ırk, kültür, çağ ve dil farkına rağmen mağrur ve ulaşılmaz sevgili olan gül ve sonu ölüm de olsa ona aşkını dile getirmekten vaz geçmeyen fedakâr aşık bülbül motifini Doğu geleneğindeki haliyle, bozmadan hikayesine almıştır.

### **Sonuç**

Sosyal bir canlı olan insan nasıl ki başkalarıyla iletişim kuruyorsa, toplumlar ve milletler de birbirleriyle ilişki kurmaktadır. Bu iletişim, toplumun sosyo-kültürel gelişimi açısından önem arz etmektedir. Toplumlar arası iletişimde, karşılıklı birbirlerini tanıyıp anlamalarında edebiyatın etkisi yadsınmamaktadır. Burada da mukayesede bulunma durumu ortaya çıkar. Mukayeseli Edebiyat iki ya da daha fazla eserin incelendiği, farklı kültürler arasındaki ilişkiyi, ulusların edebî eserlerde birbirlerinde bıraktıkları izleri, içerik ve biçim bakımından benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koyan bir bilim dalıdır. Bu bilim dalının ortaya çıkmasında milletlerin kendi edebiyatlarını ulus ötesine taşıyıp tanıtmak ve geliştirmek istemeleri yatmaktadır. Mukayeseli edebiyatın görevi, bir yazarın başka bir eserden alımladıklarıyla oluşturduğu metninin dilsel ve edebi gelişiminin tespitini yapmaktır.

Metinlerarasılık mukayeseli edebiyatın önem arz eden alt başlıklarından biridir. Metinlerarasılık, bir edebi metne, edebiyat alanından veya başka alanlardan metin parçaları katılmasıdır. Her metnin metinlerarasılık bağlamında değerlendirilebilmesi mümkündür. Çalışmaya konu olan Mustafa Kutlu’nun Kötü Bülbül hikayesi ile Oscar Wilde’ın Bülbül ile Gül hikayesi, metinlerarasılık bağlamında, gelenekten gelen gül ve bülbül temasını farklı şekillerde işlemiş hikayelerdir.

Gül, mitolojide, efsanelerde, Hristiyanlık’ta ve İslamiyet’te çeşitli metinlerde kullanılmış sembol bir çiçektir. Gül ve bülbül münasebeti ise özellikle Klasik Türk şiirinde aşk duygusunun simgeleştiği iki unsurdur. Bu münasebet asırlar boyu edebi metinlerde işlenmiştir. Doğu kaynaklı gül bülbül teması Kuzey Afrika ve Sicilya yoluyla Avrupa’ya yayılmış, İran menşei bu motif Avrupa’da da benimsenmeye, eserlerde yer bulmaya başlamıştır.

Alegorik olan gül ve bülbül hikayelerinde karşılıksız, hayali bir aşk anlatılmaktadır. Gülü görür görmez aşık olan bülbül geceler boyu, göğsünü gülün dikenine yaslayıp acıyla öter. Gül, bülbülün akan kanıyla kızarıırken bülbül takatsiz kalır, nihayetinde aşk uğruna canından olur. Kötü Bülbül hikayesinde Mustafa Kutlu binlerce yıl anlatılmış bu motifi yıkıma uğratır. Ondan 123 yıl önce Bülbül ile Gül’ü yazan Oscar Wilde ise; soy, kültür, lisan farkına rağmen aşık bülbül, maşuk gül mazmununu Doğu geleneğindeki halini koruyarak hikayesinde işlemiştir.

### **Kaynaklar**

Aktulum, K. (2000). *Metinlerarası İlişkiler*. Ankara: Öteki Yayınevi.



MUSTAFA KUTLU'NUN "KÖTÜ BÜLBÜL"Ü İLE OSCAR WILDE'İN "BÜLBÜL İLE GÜL" HİKÂYELERİNİN MUKAYESESİ

- Bakırcı, F. (2015). Türk Dünyasında Ortak Bir Tema: Gül ile Bülbül. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*. 6.
- Bulut, F. (2018). Metinlerarasılık Kavramının Kuramsal Çerçevesi. *Edebi Eleştiri Dergisi*. 2(1).
- Ceylan, Ö. (2007). *Kuşlar Divanı Osmanlı Şiir Kuşları*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Cihangir, M. (2020). Kültürlerarası ve Disiplinlerarası Boyutuyla Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi. *Journal of Turkish Language and Literature*. 6(3). s. 328- 343.
- Coşkun Ögeyik, M. (2008). *Metinlerarasılık ve Yazın Eğitimi*. Ankara: Anı Yayınları.
- Dore, F. (2014). Jean- Paul Sartre'ın Varoluşçu Felsefesinden Gül- Bülbül İlişkinine Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 54(2). s. 19-36.
- Ekiz, T. (2007). Alımlama Estetiği Mi Metinlerarasılık mı? *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 47(2). s. 119- 127.
- Erkurt, G. Ş. (2022). Ulusal Edebiyata Katkısı Bağlamında Karşılaştırmalı Edebiyatın İşlevselliği Üzerine. *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9(2). s. 149- 156.
- Kefeli, E. (2000). *Karşılaştırmalı Edebiyat İncelemeleri*. İstanbul: Kitabevi.
- Kutlu, M. (2015). *Hayat Güzeldir- Kötü Bülbül*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Sakallı, C. (2014). *Karşılaştırmalı Yazınbilim ve Yazınlararasılık/ Sanatlararasılık Üzerine*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tanç, N. (2009). Rifai'den Oscar Wilde'a Gül ve Bülbül. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. 39.
- Tekşan, M. (2011). *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Türkçe Sözlük- Metinlerarasılık Mad.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Wilde, O. (2017). *Oscar Wilde Öyküleri- Bülbül ile Gül*. İstanbul: Genç Destek Yayınları.

